

Angsten for feilsteg ...tvinger fram privatisering

Helene Bank,
Spesialrådgiver, For velferdsstaten

Nei til EU:

Kampen om kommunene 2011

Europeiske land: til hinder for privat profitt?

Velferdsstaten

- Trepertssamarbeid - Hovedavtalen
- Skjerme offentlig sektor (på toppen i Norge, mer enn 50 % av BNP)
- Restriksjoner i markedet

Målet:

- Universelle tjenester/sosial trygghet
- Yte etter evne – motta etter behov
- Utjevning/omfordeling

Midlet:

Samfunnsmakt og samfunnskamp

Mye penger å tjene

- Nasjonalregnskapet for 2009: **Offentlig sektor brukte 535 mrd kr**
- Av dette var **330 mrd kr innkjøp** av varer og tjenester
- **NHOs løsning på finanskrisa:**

"Vi ønsker økt bruk av konkurranse både i privat og offentlig sektor. Det kan gjøre at Norge kommer styrket ut av krisen og de ulike virksomhetene blir levedyktige på lang sikt." NHO-presidenten 2009

Problemet er ...

... at offentlig velferd er offentlig drevet

... at folk har tillit til det offentlige

... aaallt for sterke fagorganisasjoner

Når alt blir markeds

Tving de trege reformistene

- **La markedet styre** – konkurranseutsett og privatisér (1980-tallet ->)
- **New Public Management NPM** - trinnvise reformer (1991 ->) Mistillitsstyring
 - For gradvis privatisering
 - For å svekke fagorganisasjonene
- **Markedsreformer (1998->)**
 - Produktmarkedsreform
 - Arbeidsmarkedsreform
 - Finanssektor reform

Privatisér og konkurranseutsett

IMFs råd 2002	Norske reformer	IMF 2007
<p><i>”Produkt-markedsreform” vil styrke privat sektor</i></p> <p>Øke deregulering og privatisering</p> <p>Redusere den høye andel av offentlig eierskap</p> <p>Tak på vekst i offentlig sektor</p>	<p>2002: Mesta, Posten NSB blir AS. Sykehusreformen,</p> <p>2004: SSØ etableres</p> <p>2005: 10 statlige virksomheter får AS-regnskapsregler Utvides i 2007</p> <p>2006: Nav reformen</p>	<p>Roser regjeringens <i>produkt-markedsreform</i>.</p> <p>Anbefaler videre reformer som kan sikre økt konkurranse mellom offentlig og privat sektor</p> <p>Fortsette styringsreformer for videre privatisering</p>

IMF om EUs markedsreformer

IMF Working Paper, WP/06/137

- most goods and services market reforms are directed from the center, while **labor market reform is a national** matter.
- efforts to foster labor market reform are being stepped up with the relaunched **Lisbon strategy**
- Traded goods market reforms alone have immediate positive effects on output, wages, and welfare, while **labor market reforms** alone lead to output gains and a **decline in real wages**

EU: Definisjon av offentlige tjenester

- **Tjenester av allmenn interesse (SGI)** er tjenester som myndighetene er forpliktet til å yte og anses særlig viktige for borgerne, antas ikke levert på en tilfredsstillende måte av markedet.
Fengsel, rettsvesen og grunnleggende velferdsoppgaver som helse, omsorg og utdanning. Stadig endringer i retning av...
- **Tjenester av allmenn økonomisk interesse (SGEI)** anses å kunne leveres av markedet
Telekommunikasjonsnettverk, elektrisitetsforsyning eller avfallshåndtering...
- **Sosiale tjenester av allmenn interesse (SSGI)**. Utsatt for gradvis sentral liberalisering

Den norske EU-delegasjonen:

- EUs nærhetsprinsipp gir medlemsland stor frihet til **selv å definere** tjenester av *allmenn interesse*, finansiering, organisering og utførelse
- Visse rammer medlemsstatene må forholde seg til der tjenestens økonomiske karakter er sentral
- Regler for konkurranse, offentlig støtte og offentlige anskaffelser får **kun anvendelse** på tjenester av *allmenn økonomisk interesse*,
- Uklare definisjoner medfører at det i stor grad er **rettspraksis** som fastlegger grensene for hva som faller inn under de ulike tjenestebegrepene

Rettspraksis – offentlig egenregi

- Å utføre tjenester med egne ansatte kalles i EU-retten for ”egenregi”: unntatt fra EUs konkurransepolitikk og Lov om offentlige anskaffelser.
 - Ingen private eiere i virksomheten
 - Samme kontroll med virksomheten som med egne avdelinger (selskapsorganisering risikabelt).
 - Hovedparten av virksomheten rettet mot det offentlige. Hvor mye ”hovedparten” utgjør, er uklart.
 - En tjeneste som har vært konkurranseutsatt kan tas tilbake ved å iverksette punktene over.

Regjeringa i Soria Moria I og II:

- ”*imot konkurranseutsetting og privatisering innenfor viktige velferdsområder som helse, utdanning og omsorg*”
- ”*fornyelse og utvikling er nødvendig for å unngå privatisering og kommersialisering av velferdstjenestene*”
- ”*føre en aktiv Europa-politikk, jobbe målrettet for å ivareta norske interesser i forhold til EU*”,

Slutt på konkurranseutsetting?

Forvaltningsmeldingen 2009

- Skiller på virksomheter som er en "del av staten som rettssubjekt" og de som ikke er det". (f.eks foretak)
- *"Prinsipp for organisering: Statlege verksemder som opererer i ein marknad i konkurranse med andre, bør organiserast som selskap. Statlege verksemder som opererer i ein marknad, og som òg skal fremme viktige sektorpolitiske omsyn, bør organiserast som statsføretak."*
- EUs konkurransepolitikk gjelder for enheter som ikke er del av staten som rettssubjekt (regjeringens tolkning)

Regjeringen utnytter ikke eget handlingsrom, men tvinger fram konkurranseutsetting

Hysteri om offentlige anskaffelser 1

- **Lov om offentlige anskaffelser** - stadig revisjon og skjerpinger
- **Konkurransetilsynet**
- **Klagenemnda for offentlige anskaffelser (KOFA, 2003)**. Mer enn 1700 klagesaker på 7 år. 2/3 avvist, tapt, eller løst på annen måte.
- **Direktoratet for forvaltning og IKT (Difi)**
Opplæringsansvar om offentlige anskaffelser

Hysteri om offentlige anskaffelser 2

- **Senter for statlig økonomistyring (SSØ) (2004)**
kursvirkosomhet: målstyring, lønnsomhetsregnskap, likebehandling private/offentlige leverandører
- **Momsklagenemnda Vedtak(2009)** om hjemmehjelpstjenester går langt i å anerkjenne utfordringsrett.
- **"Håndhevelse av offentlige anskaffelser"** (NOU 2010) Frist for EU-land 20.12 2012. Forslag vil skjerpe lovverket langt ut over EU-retten

Hysteri om offentlige anskaffelser 3

- **Ny offentlighetslov** (2009). Innsyn i tilbudene for selskaper, del av klagesaken for KOFA
- **"Frihet til å velge"** Veileder (KRD 2004),
"....konkurranse skal søkes i så stor grad som mulig".
- **Veileder fra fornyingsdepartementet om offentlige anskaffelser** (2007): **Ett kapittel om egenregi.**
- **Innovative offentlige anskaffelser** (2010)
KS, NHO, div. offentlige instanser (ingen arbeidstakerorganisasjoner)

Motstanden mot markedsrettingen

- Sterke fagorganisasjoner
 - Stor velferdsstat – universelle løsninger
 - Lover for medbestemmelse
 - ”treg reformist”
- Lokalvalget 2003 – H: NKF er hovedmotstander
- Privatisering og Konkurransetsetting – ”ikke-ord”
- 2005 valget – allianser mot privatisering
- Soria Moria I – politisk styring, stopp privatisering
- 2009 Kampen mot NPM
- 2010 Kampen mot private sugerør i offentlige kasser

Kommune-Europa hamrer løs på OPS-veiledning(2008)

- ***Krever en politisk avklaring av hvor langt de offentlige innkjøpsreglene og EUs grunnleggende prinsipper skal gå i å fastlegge hvorledes kommunene og regionene organiserer sine tjenester***

The Council of European Municipalities and Regions (CEMR), som organiserer kommuner og regioner i Europa.

http://www.nyheter.doffin.no/index.php?path=2&resource_id=2754

Vil frita kommunale tjenester fra innkjøpsreglene (2009)

- *Tjenester som er av ikke-kommersiell karakter og/eller av kommersiell, lokal karakter, bør holdes unna EUs regelverk for det indre marked, blant annet reglene for offentlige anskaffelser. Hvordan disse tjenestene organiseres, må i hovedsak være opp til det lokale selvstyret.*

Charter vedtatt av The Council of European Municipalities and Regions (CEMR), som organiserer kommuner og regioner i Europa.
http://www.nyheter.doffin.no/index.php?path=2&resource_id=3359

EUs regionsråd (2010):

Nei til EU-styring av vannforsyningen

- Krever friheten til selv å organisere de allmenne tjenestene – uten at EU-regler, ikke minst anskaffelsesreglene, skal bestemme hvilke valg de skal eller må gjøre.
- *”Levering av drikkevann og håndtering av avløpsvann er naturlige monopoler på lokalt nivå, heter det, og den enkelte kan ikke velge sin tjenesteleverandør, og konkurranse i markedet er således umulig”*

http://www.nyheter.doffin.no/index.php?path=2&resource_id=3401

Til og med EU-områdets næringsliv (2010): **Nei til nye runder om EUs innkjøpsdirektiver**

- Europeiske leverandører trenger stabile, forutsigbare rammevilkår, ikke nye runder med endringer av dagens innkjøpsdirektiver nå.
- Veiledninger, EF-domstolens avgjørelser, og ”verktøykasser”, for å veilede eller klargjøre.

http://www.nyheter.doffin.no/index.php?path=2&resource_id=3410

Kommune-Europa krever utvidet egenregi (2010)

”Frihet til å anskaffe”

- Kravet bak slagordet er et utvidet egenregi-begrep – at regionale og kommunale myndigheter selv fritt må få velge hvordan de vil organisere utførelsen av sine tjenester, uten prosedyrekrav fra regelverket for offentlige anskaffelser.

http://www.nyheter.doffin.no/index.php?path=2&resource_id=3415

TA TJENESTENE TILBAKE!

TRE STEG

- 1) Kontroll med offentlig eierskap
- 2) Ta tjenestene tilbake i offentlig regi
- 3) Alle pengene til brukerne

1. Ta tilbake politisk kontroll over offentlig eide selskap

Steinkjærs eierskapspolitikk:

Premisser for valg av selskapsorganisering

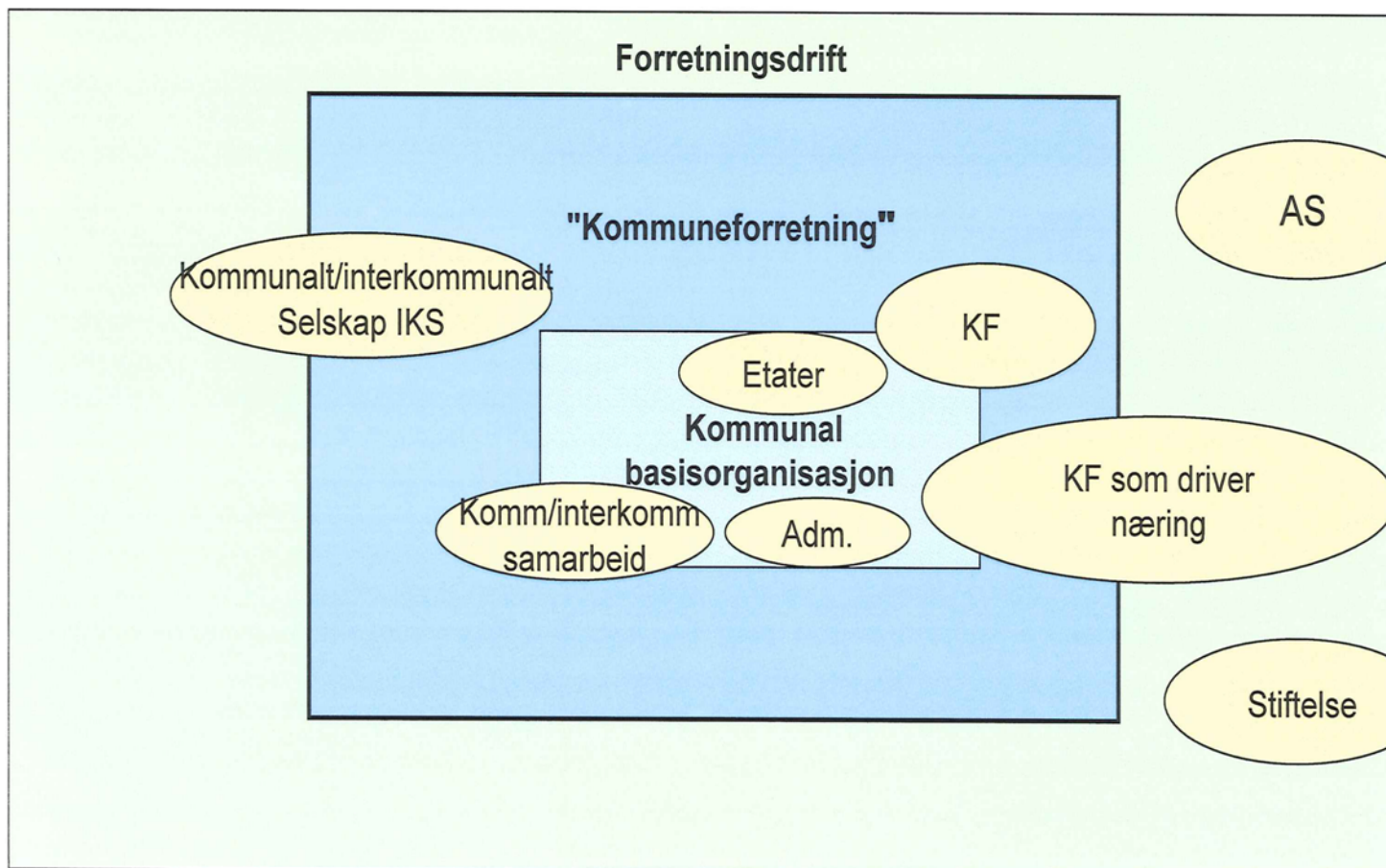
Selskapsorganisering velges etter vurderes av:

- Hvorfor ønskelig/fordelaktig
- Evt ulemper ifht samordningsbehov med den rådmannsorganiserte virksomheten, mulige rollekonflikter
- Hvorvidt Forskrift om offentlige anskaffelser vil legge uheldige føringer/begrensninger

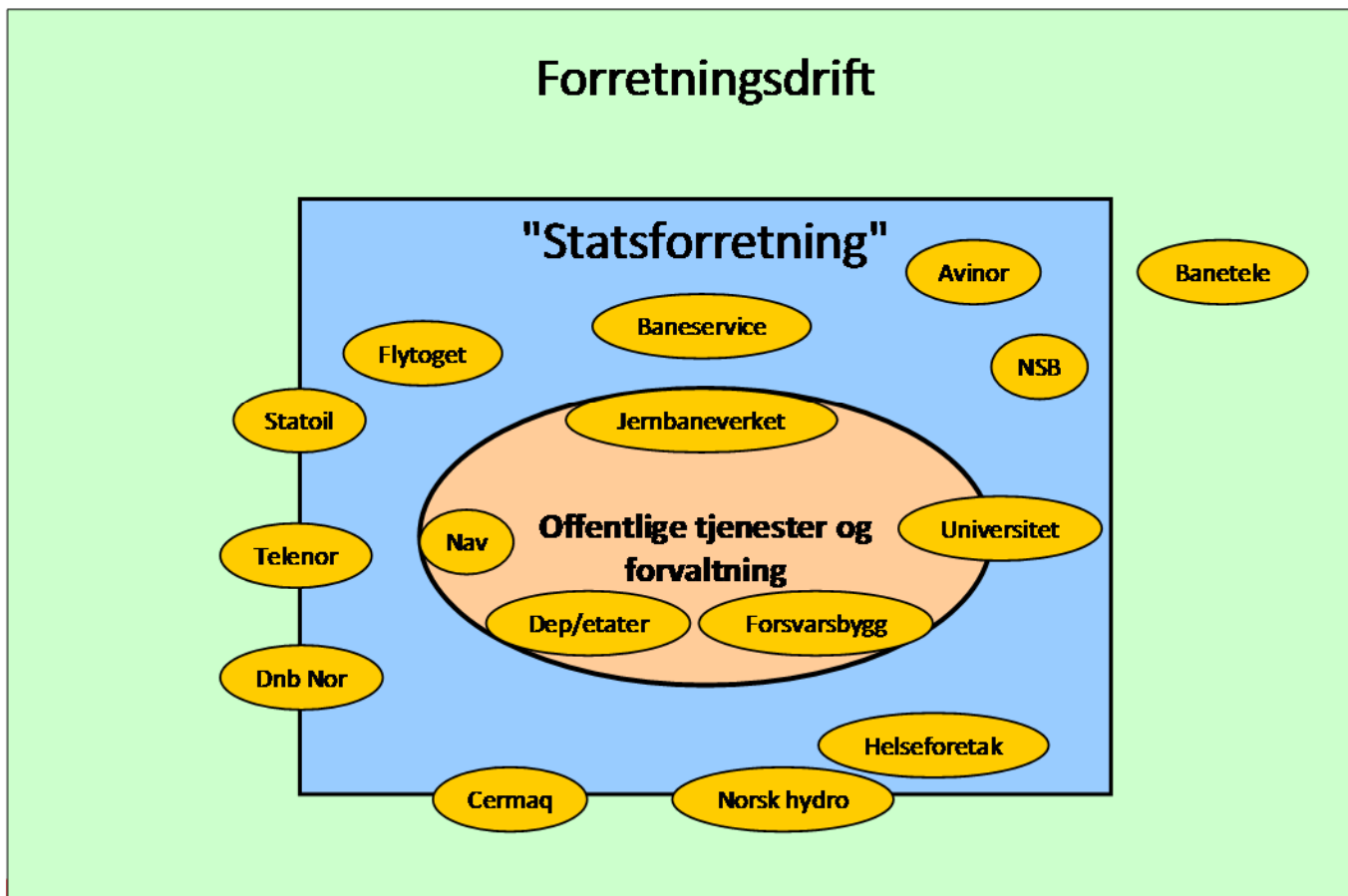
I vedtektene til alle heleide selskap:

- *Saker som innebærer stor økonomisk betydning for selskapet eller vesentlig endring eller utvidelse av virksomhetsområdet, skal forelegges eier før beslutning fattes.*

Kommunale tilknytningsformer og politisk innflytelse

Fra forvaltning til forretning i staten

Utfordringer ved utskilling

- **NPM: tjenesteytende organer organiseres ut som selvstendige rettssubjekter**
 - Er kontrollen sammenlignbar med kontrollen over egne enheter?
 - Er private aktører involvert på eiersiden?
 - Opptrer aktøren i markedet som tjenesteleverandør?
- **Konklusjon: Fristilling er vanskelig å forene med egenregi og fører som regel til at anskaffelsesregelverket kommer fullt til anvendelse**

Hans Petter Graver, Dekan Juridisk Fakultet UiO

Skottland tok sykehusene tilbake

- Helsevesen i offentlig regi
- Når det ikke skulle konkurranseutsettes: Avvikle foretaksmodellen
- Rammebevilgning
- Overordnede mål
- Riksrevisjonen: Holder budsjetter og bedret måloppnåelse.

Nå frykter de EUs helsetjenestedirektiv

2. Egenregi - normaltstanden

- Ingen private eiere i virksomheten
- Samme kontroll med virksomheten som med egne avdelinger (selskapsorganisering risikabelt).
- Hovedparten av virksomheten rettet mot det offentlige. Hvor mye "hovedparten" utgjør, er uklart.
- En tjeneste som har vært konkurranseutsatt kan tas tilbake ved å iverksette punktene over.

Ikke la oss skremme ...

” opp til medlemslandene hvordan håndteringen av tjenester av allmenn interesse skal foregå, - om tjenesten skal leveres av myndigheten selv (egenregi) - eller konkurranseutsettes. ”

Den norske EU-delegasjonen i Brussel.

2a. Egenregi etter kontraktsavslutning

Paris tok vannforsyningen tilbake

25 år med private, franske, storkonsern – utbytte 30%,
ikke opprusting av ledningsnett

Politiske kontroll og sparer ca 320 mill kr/år

Flere franske byer ventes å følge opp

**Omorganiseringen ikke bare bra for ansatte –
krever tett oppfølging etter vedtak**

2b. Egenregi etter kontraktsbrud eller uforsvarlig drift

- Norsk Omsorg og Rehabilitering la ned sin drift i Vinderen Bo og Servicesenter i Oslo. – kostet kommunen 5 mill de ikke hadde regnet med
- Oppegård sier opp avtalen med Greverud sykehjem – drevet av Adecco – skal nå drive i egenregi
- Ammerudlunden i Oslo(Adecco) og Boganes i Stvg (Norlandia) er tenkt konkurranseutsatt igjen(?)

Dette skyldes ofte underbud eller useriøs drift

Søk og kunnskap om eksempler kan brukes til å avvise de useriøse

Klausuler i kontrakt, lov og forskrift

3. Ta tilbake - ekspropriasjon/tilbakekjøp

Vannet i Bolivia

- Tvunget fram av Verdensbanken
Førte til opprør
Politisk umulig å ikke frata Bechtel kontrakten
Regimeskifte – folkelig regime
Rettslig økonomisk etterspill

”Tilbageskødningsklausul ”

- St Georgsfonden i DK, Barnevernsinstitusjon som drev uforsvarlig. ” Tilbageskødningsklausul ” i kontrakt gjorde at kommunen kunne ta over all eiendom

3. Redusere profittmuligheter ved uetisk konkurranse

- Ikke konkurranse på lønn og arbeidsvilkår
 - **Tariffavtaler – Tariffavtaler - Tariffavtaler**
- Alle pengene skal komme brukerne til gode
- Velge ikke-kommersielle (én selveiende institusjon)
- Åpenhet om kontrakter og oppfølging
 - Resultater om de allmene hensyn
 - Arbeidskontrakter og arbeidsbetingelser

Her er noen oppganger gått – andre må prøves og kjempes for

Forbud mot privat profittuttak:

- Privatskolelovens forbud mot privat profittuttak **”alle pengene skal komme elevene til gode”**- bør overføres til alle velferdstjenester!
- Privatskoleloven
 - Forbud mot utbytte og overføring av verdier gjennom andre måter
 - Registrering i Norge
 - Departementet kan løpende lage forskrifter som hindrer omgåelse

Ikke-kommersielle fram for kommersielle

Tildelingsbrev til BUF-dir 2010

- Bufdir skal i størst mulig grad benytte offentlig drevne tiltak, dernest ideelle. Det er et mål å redusere bruken av kommersielt drevne barneverntiltak
- Lov om offentlige anskaffelser skal følges. Idelle organisasjoner skal prioriteres framfor kommersielle...ved samme kvalitet...dersom de er konkurransedyktige på pris

ESA har bekreftet at det er lov

Ikke konkurranse på lønns-, pensjons- og arbeidsvilkår

Privat sektor, regulert av tariffavtaler og eventuelle allmenngjøringsvedtak. Ved off. oppdrag gjelder ILO 94

- virkemiddel som innsynsrett, påseplikt, solidar krav mv er koblet til allmenngjøringsvedtak

Offentlig sektor regulert av tariffavtaler.

- Ved innkjøp gjelder ILO 94 – (innkjøpsforskriften) samt evt. Allmenngjøringsvedtak

Fra innkjøpshåndbok i BIR:

Leverandøren skal kunne dokumentere om lønns- og arbeidsvilkår. **Omfatter også underentreprenører (underleverandører).**

ILO-egenerklæring skal utfylles og signeres av leverandører som inngår avtale med BIR.

Fra markedsretting til offentlig kvalitetsutvikling

- Omstilling under tillit – ikke konkurranseutsetting
- Ansattes innflytelse og likeverdig medvirkning - trepartssamarbeid
- Hva måler vi? Kvalitativ måloppnåelse og opplevde forbedringer
- Ta med innbyggere og brukere av velferdsytelsene
- Nedefra og opp – søk unntak fra visse regler
- Stolt over å være kommunalt ansatt!!!

Kvalitetskommunemetoden – en buffer mot anbudshysteriet!

Demokrati og medvirkning?

Stortingets behandling av Forvaltningsmeldingen

Storingskomiteens flertall (unntatt H og FrP):

” ber samtidig Regjeringa vurdere tiltak som kan bidra til samarbeid, innovasjon, kompetanseutvikling og ansatte- og brukarmedvirkning, som middel til effektiv ressursbruk.”

Flertallet ber ”Regjeringa legge økt vekt på kvalitative mål i styringen av statlige virksomheter og analyse og evalueringer i vurderingen av statlige virksomheters måloppnåelse.

Verktøykasse for lokalaktivister
www.velferdsstaten.no

Bli kommuneaktivist på 1-2-3

1) Samle kunnskap:

- A) Fakta om den konkrete saken
- B) Bakgrunnsinformasjon
- C) Veien videre

2) Utforme politiske krav:

- A) Mål
- B) Løsninger
- C) Begrunnelser

3) Mobiliser:

- A) Allianser
- B) Spre budskapet
- C) Ikke glem hvor avgjørelsen tas

Bli med i den store selskapsjakten:

- Hvem eier din tjenesteleverandør?

www.proff.no

www.velferdsstaten.no

www.google.no

www.skattelister.no

For velferdsstaten

www.velferdsstaten.no

Studiehefter, kronikker, nyheter, temasider, ressursider om privatisering, utdanning, kommersielle aktører, New Public Management, velferdsstat m.m.

Bestilling av gratis materiell og påmelding til vårt elektroniske nyhetsbrev (månedlig) via:

aksjon@velferdsstaten.no

VELKOMMEN PÅ

VELFERDSKONFERANSEN 23. MAI 2011

Ta tjenestene til bake!